

Cyberprzemoc i przemoc rówieśnicza

ANNA MARIA WESOŁOWSKA

Wśród zagrożeń dzisiejszej rzeczywistości jedno z czołowych miejsc zajmują zjawisko cyberprzemocy i przemoc rówieśnicza. Cyberprzemoc najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Owe technologie to głównie internet oraz telefony komórkowe. W swojej pracy musimy pamiętać, że coraz częściej istotą przemocy rówieśniczej jest stalking, czyli przemoc emocjonalna. W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy (ang. *bullying*) wymienione zjawiska charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy.

Na gruncie prawa karnego istnieje wiele środków pozwalających na reakcję wobec ujawnionych przypadków zarówno przemocy rówieśniczej, jak i doznawania przez dzieci oraz młodzież krzywdy za pośrednictwem mediów elektronicznych.

O cyberprzemocy

Część definicji ogranicza stosowanie terminu „cyberbullying” czy „cyberprzemoc” wyłącznie do przemocy rówieśniczej, inne nie stawiają ograniczeń wiekowych, niewątpliwie jednak najczęściej terminów tych używa się właśnie w kontekście przemocy wśród najmłodszych.

Podstawowe formy zjawiska cyberprzemocy to:

- nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci,
- publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci,
- podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.

Do działań określanых mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS.

W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy (ang. *bullying*) zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy. Ponadto na znaczeniu traci klasycznie rozumiana „siła” mierzona cechami fizycznymi czy społecznymi, a atutem sprawcy staje się umiejętność wykorzystywania możliwości, jakie dają media elektroniczne. Charakterystyczna dla problemu szybkość rozpowszechniania materiałów

kierowanych przeciwko ofierze oraz ich powszechna dostępność w sieci sprawiają, że jest to zjawisko szczególnie niebezpieczne. Kompromitujące zdjęcia, filmy czy informacje potrafią zrobić w internecie bardzo szybką karierę, a ich usunięcie jest często praktycznie niemożliwe. Dodatkową uciążliwością dla ofiar cyberprzemocy jest stałe narażenie na atak, niezależnie od miejsca czy pory dnia lub nocy. Kolejną ważną cechą problemu jest stosunkowo niski poziom kontroli społecznej tego typu zachowań. Sytuacja doznawania przez dziecko krzywdy

W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy (ang. *bullying*) zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy.

za pośrednictwem mediów elektronicznych jest często trudna do zaobserwowania przez rodziców czy nauczycieli, szczególnie jeżeli mają oni ograniczoną wiedzę i doświadczenia w zakresie korzystania z mediów elektronicznych.

Skala problemu

Problem cyberprzemocy rozpoznany został w Polsce na początku 2007 r. przez Fundację Dzieci Niczyje i firmę badawczą Gemius S.A. W toku badań *Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne* dzieci pytane były o doświadczenia następujących sytuacji:

- przemoc werbalna w sieci (wulgarne wyzywanie, poniżanie, ośmieszanie, straszenie, szantaż),
- rejestrowanie filmów i zdjęć wbrew woli dziecka,
- publikowanie w sieci filmów, zdjęć i informacji ośmieszających dziecko,
- podszywanie się w sieci pod dziecko.

Respondenci pytani byli również o ich odczucia i reakcje w danej sytuacji oraz prozenu o próbę określenia sprawcy zdarzenia. Oto najważniejsze ustalenia badawcze:

- Co drugi młody człowiek (52%) miał do czynienia z przemocą werbalną w internecie lub poprzez telefon komórkowy. 47% dzieci doświadczyło wulgarnego wyzywania, 21% poniżania, ośmieszania i upokarzania, 16% straszenia i szantażowania.
- 29% dzieci zgłasza, że ktoś w sieci podawał się za nie wbrew ich woli.
- Ponad połowa (57%) osób w wieku 12–17 była przynajmniej raz obiektem zdjęć lub filmów wykonanych wbrew ich woli.
- 14% dzieci zgłasza przypadki rozpowszechniania za pośrednictwem internetu lub GSM kompromitujących je materiałów.
- Akty cyberprzemocy często powodują u ofiar irytację, lęk i zawstyżenie.

(Powyższe dane pochodzą z badania *Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne*, Gemius S.A., FDN, luty 2007 r., badani: dzieci 12–17 lat, N = 891).

Przejawy przemocy wobec rówieśników

Przemoc rówieśnicza może być realizowana poprzez zachowania, które stanowią różne typy rodzajowe tradycyjnych przestępstw. W szczególności są nimi pobicie, naruszenie nietykalności cielesnej, groźba bezprawna, zniewaga, zniesławienie. W ostatnim czasie do Kodeksu karnego zostały wprowadzone także nowe typy przestępstw, które uzupełniają dotychczasowy wachlarz dostępnych środków reakcji prawnokarnej na zachowania sta-

Wdrożyć działania profilaktyczne!

Sędzia Anna Maria Wesołowska wielokrotnie wskazuje, że skala ryzykownych zachowań młodych ludzi będzie rosła, jeżeli nie zostaną wdrożone zdecydowane działania profilaktyczne. Niezbędna jest edukacja młodzieży w zakresie reakcji prawa karnego na nowe zagrożenia: grooming, cyberprzemoc, zbyt wczesne rozpoczynanie życia seksualnego. W tym ostatnim zakresie niezbędna jest również edukacja seksualna. Musimy pamiętać, że działania profilaktyczne przyniosą oczekiwany skutek tylko wówczas, gdy my dorosli sami zrozumiemy powagę zagrożeń płynących z dzisiejszej rzeczywistości.

nowiące przejaw przemocy wobec rówieśników.

Szczególne znaczenie w tym zakresie ma przepis art. 190a § 1 Kodeksu karnego (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.) – dalej k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną za tzw. stalking. Jest to rodzaj przestępstwa, którego istotą jest stosowanie nie, jak to miało miejsce w tradycyjnych przypadkach, przemocy fizycznej, ale przemocy emocjonalnej. Działanie sprawcy polega na uporczywym nękaniu innej osoby lub osoby jej najbliższej w taki sposób, że wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub że istotnie narusza jej prywatność. Takiej samej odpowiedzialności podlega sprawca, który wykorzystuje wizerunek innej osoby lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej. Drugim przepisem, który rozszerza zakres odpowiedzialności karnej w omawianym zakresie, jest art. 191a k.k. Oba przestępstwa ścigane są z oskarżenia publicznego, niemniej w celu podjęcia skutecznych działań przez organy ścigania konieczne jest złożenie wniosku o ściganie przez osobę pokrzywdzoną. Wniosek o ściganie jest szczególnym rodzajem oświadczenia, które musi złożyć osoba pokrzywdzona niezależnie od zawiadomienia o przestępstwie, które ma wyłącznie charakter informacyjny.

Art. 190a § 1. *Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

 Wolters Kluwer
Polska

Z NASZEGO
ARCHIWUM

Teksty na ten temat:

● A.M. Wesołowska, *Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci – zadania dyrektora i pedagoga szkolnego*, „Dyrektor Szkoły” 2011/12

● A.M. Wesołowska, *Młodzież a współczesne zagrożenia*, „Dyrektor Szkoły” 2012/1

§ 2. *Tej samej karze podlega, kto, podszuwając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.*

§ 3. *Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 4. *Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

Art. 191a § 1. *Kto utrwała wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny, albo wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody rozpowszechnia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

§ 2. *Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

Wśród wielu przykładów cyberprzemocy bardzo często przywoływana jest sprawa kanadyjskiego nastolatka – chłopiec nieporadnie odgrywa scenę walki z filmu *Gwiezdne wojny*. Film ten trafił do sieci, gdzie zdobył wielką popularność wśród internautów. Zdarzenie niejako sprowokowane przez samą ofiarę wywołało bardzo poważne skutki, bowiem doprowadziło chłopca do załamania nerwowego, spowodowało konieczność zmiany miejsca zamieszkania

oraz stało się powodem długoletniego korzystania przez chłopca z opieki psychiatrycznej.

Jednym z pierwszych głośnych przypadków cyberprzemocy w Polsce było zdarzenie dotyczące gimnazjalistki z Gdańska. Rówieśnicy nagrali telefonem komórkowym akt znęcania się przez nich nad dziewczyną. Inaczej niż w poprzednim opisanym wypadku zdarzenie to w żaden sposób nie zostało wywołane postawą ofiary. Prawdopodobnie obawa dziewczyny przed upublicznieniem nagrania pchnęła ją do samobójstwa.

Innym przykładem tego typu sprawy jest przypadek 21-latkę ze Strzegomia, który odebrał sobie życie po tym, jak w internecie pojawiło się nagranie, na którym jego znajoma opowiada o ich wspólnej seksualnej przygodzie w parku.

Kumulacja negatywnych zachowań

Przywołany poniżej przykład jednej z ostatnich spraw sądowych pokazuje, że w niektórych przypadkach dochodzi do swoistej kumulacji negatywnych zachowań młodych ludzi wobec ich rówieśników. Oskarżonymi w tej sprawie byli młodociani sprawcy. Sześciu z nich (w tym jedna dziewczyna) stali pod zarzutem dokonania zbrodni z art. 197 § 3 pkt 1 k.k. zagrożonej karą od trzech do 15 lat pozbawienia wolności. Pokrzywdzona została podstępnie zwabiona na

Kalendarium

zmian prawnych

USTAWY

● **1.01.2012 r. weszła w życie ustawa z 22.12.2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 291, poz. 1707).**

Ustawa wprowadza przepis regulujący zasady podwyższania wynagrodzenia nauczycieli od 1.09.2012 r. Stanowi on, że podwyższenie wynagrodzeń dla nauczycieli w związku z kwotą bazową określoną dla nauczycieli w ustawie budżetowej na rok 2012 obowiązującą od 1.09.2012 r. następuje nie później niż do 30.09.2012 r., z wyrównaniem od 1.09.2012 r. Przewiduje się, że wynagrodzenia nauczycieli od września 2012 r. wzrosną o około 3,8 proc., według projektu ustawy budżetowej na 2012 r. kwota bazowa wynosić będzie wtedy 2717,59 zł.

Omawiana ustawa reguluje także kwestię wysokości środków na realizację zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli. Ustalana będzie w oparciu o średnie wynagrodzenie nauczyciela stażysty wyliczone na podstawie obowiązującej 1.01.2012 r. kwoty bazowej określanej corocznie w ustawie budżetowej, planuje się, że w 2012 r. kwota ta wyniesie 26 18,10 zł.

● **1.01.2012 r. weszła w życie ustawa z 7.09.2007 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz ustawy o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. Nr 191, poz. 1370 ze zm.).**

Ustawą nowelizującą zmniejszono wysokość rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej z 0,6 proc. do 0,25 proc. łącznej kwoty oświatowej subwencji ogólnej.

● **1.01.2012 r. weszła w życie ustawa z 15.12.2011 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 288, poz. 1690).**

Ustawa nowelizująca koryguje błąd legislacyjny zawarty w pierwotnej wersji ustawy z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887), gdzie ustawodawca nie przewidział okresu przejściowego dla placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, w którym stosowane byłyby do nich przepisy dotychczasowe. 1.01.2012 r. utraciłyby moc także umowy zawarte z tego rodzaju placówkami. Po wejściu w życie nowelizacji niepubliczne placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego będą mogły funkcjonować jeszcze nawet przez pięć lat na pod-

stawie dotychczasowych umów, chyba że wygasną one wcześniej. Przez 12 miesięcy działanie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego regulować będą przepisy dotychczasowe.

ROZPORZĄDZENIA

● **31.12.2011 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27.12.2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz. U. Nr 296, poz. 1754).**

Przepisy rozporządzenia z 18.04.2002 r. o organizacji roku szkolnego (Dz. U. Nr 46, poz. 432) w dotychczasowym brzmieniu stanowiły, że zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w klasach (semestrach) programowo najwyższych szkół ponadgimnazjalnych: liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających, kończą się w najbliższy piątek po 1 stycznia lub w ostatni piątek kwietnia. Zapis ten budził wątpliwości interpretacyjne zwłaszcza w kontekście dodania do dni ustawowo wolnych od pracy Święta Trzech Króli, nie wynikało z niego bowiem wprost, kiedy kończą się zajęcia, gdy najbliższy piątek po 1 stycznia wypada 2 stycznia lub w Święto Trzech Króli (jak w 2012 r.).

Nowelizacja rozporządzenia doprecyzowuje te regulacje. Po wprowadzeniu zmian z przepisu wyraźnie wynika, że w sytuacji gdy najbliższy piątek po dniu 1 stycznia wypadać będzie w dzień ustawowo wolny od pracy, zajęcia dydaktyczno-wychowawcze kończą się w dniu poprzedzającym ten dzień. W przypadku zaś gdy najbliższym piątkiem po dniu 1 stycznia jest 2 stycznia, zajęcia kończą się w drugi piątek po dniu 1 stycznia.

● **31.12.2011 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27.12.2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. Nr 296, poz. 1755).**

Zakres przedmiotowy nowego rozporządzenia jest węższy niż zakres aktu prawnego dotychczas regulującego tę materię (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 26.07.2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym

s. 51 ►

impresę organizowaną w mieszkaniu jednego ze sprawców. Większość z oskarżonych знаła ofiarę, jeden z oskarżonych był jej byłym chłopakiem. Oskarżeni, będąc pod wpływem alkoholu, po kolei zmuszali pokrzywdzoną do uprawiania różnych form współżycia seksualnego. W tym czasie koleżanka rejestrowała przebieg zdarzenia za pomocą aparatu fotograficznego i kamery. Oprócz dokonania samej czynności wykonawczej polegającej na zgwałceniu oskarżeni ponizali swoją ofiarę, krzyżąc na nią, wielokrotnie uderzając oraz zmuszając ją do chodzenia nago. Szybkie zatrzymanie przez organy ścigania sprawców tego zdarzenia zapobiegło zapewne publikacji upokarzającego nagrania z udziałem pokrzywdzonej.

Anna Maria Wesołowska
jest członkiem Rady do Spraw Pokrzywdzonych Przepiętstwem przy Ministrze Sprawiedliwości, a także Rady Ekspertów ds. Ochrony Dzieci – Ofiar Przepiętstw.

Sędzia Sądu Okręgowego w Łodzi w stanie spoczynku. Współpracuje z Rzecznikiem Praw Dziecka oraz z Fundacją Dzieci Niczyje w zakresie wdrażania nowych regulacji prawnych dotyczących przesłuchania dzieci. Jest ambasadorem ogólnopolskiej kampanii społeczno-edukacyjnej „Bezpieczeństwo w szkole” i autorką poradnika prawnego „Bezpieczeństwo młodzieży”.